

Vårdvalsreformen – några socialmedicinska aspekter

Bo Burström, professor/överläkare

Karolinska institutet

Institutionen för folkhälsovetenskap

Avdelningen för socialmedicin

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

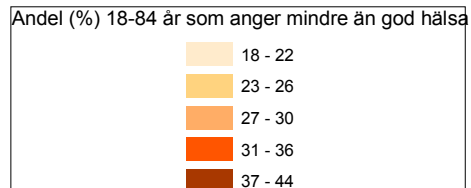
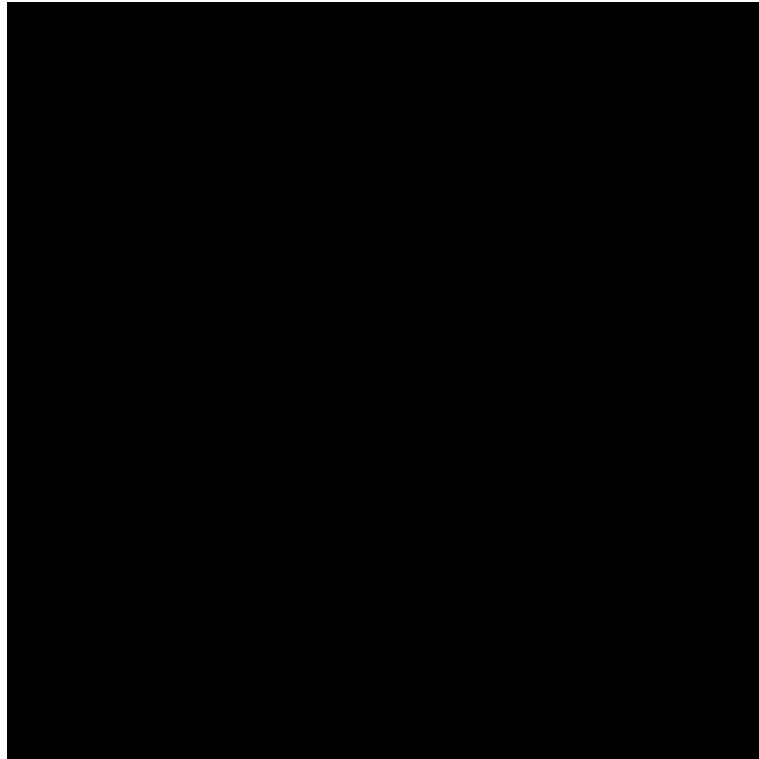
2 § Målet för hälso- och sjukvården är en **god hälsa och en vård på lika villkor** för hela befolkningen.

Vården skall ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det **största behovet** av hälso- och sjukvård **skall ges företräde** till vården. Lag (1997:142).

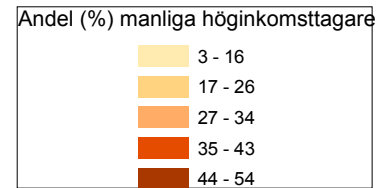
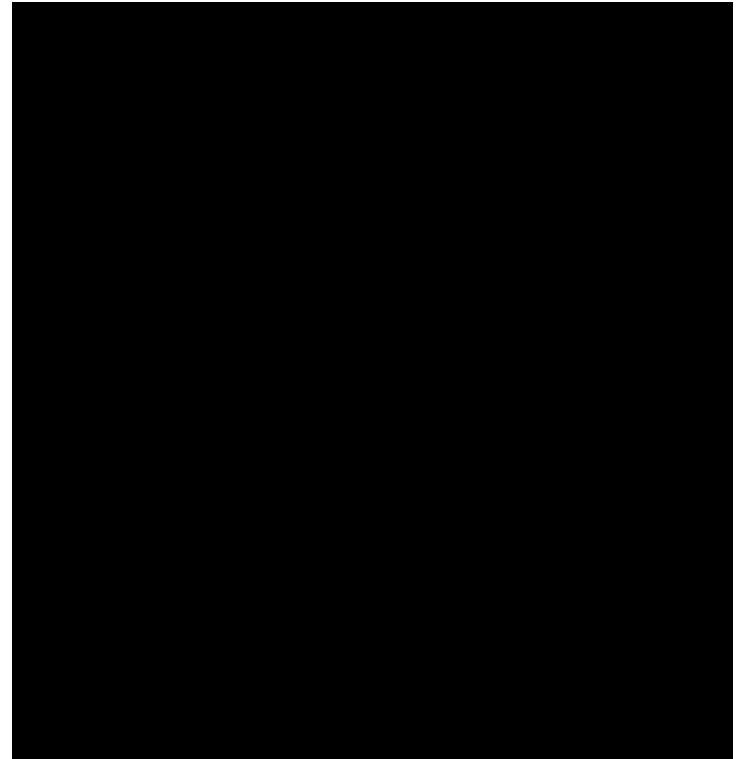
Sociala skillnader i hälsa – sociala skillnader i vårdutnyttjande

- Personer i lägre socioekonomiska grupper är oftast sjukare än personer i högre socioekonomiska grupper
- Idag underutnyttjande av sjukvård i förhållande till grad av sjuklighet
- Lägre utnyttjande av vård bland boende i glesbygd och bland lågutbildade

Sämre självskattad hälsa och andel höginkomsttagare, SLL 2006

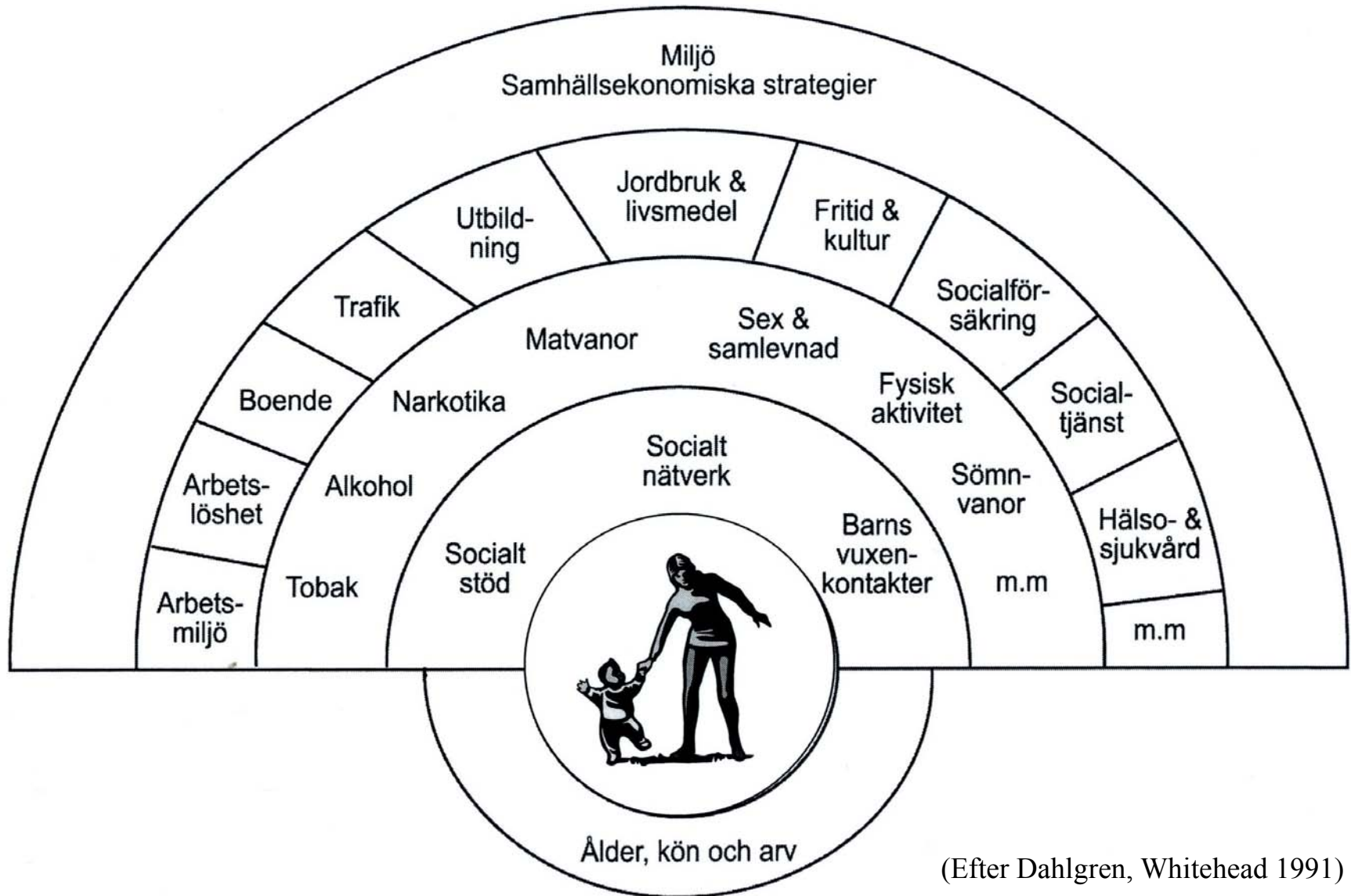

Självskattad hälsa från Folkhälsoenkäten 2006

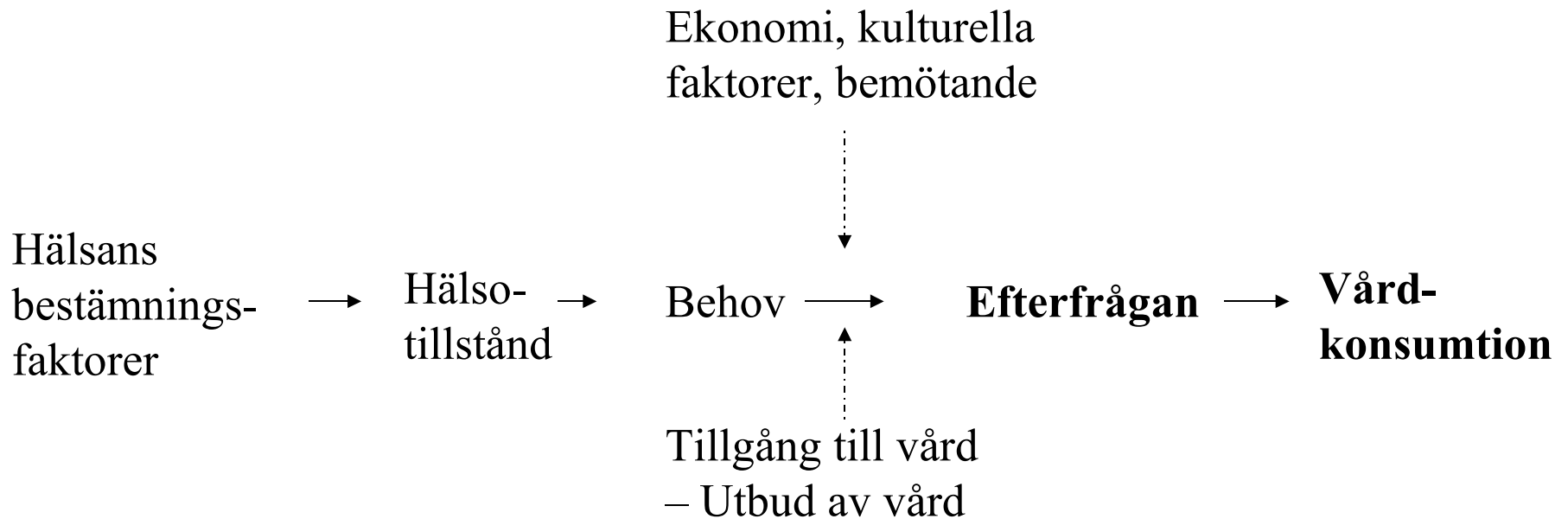
Höginkomsttagare, män 20-64 år 2006

Hälsans bestämningsfaktorer

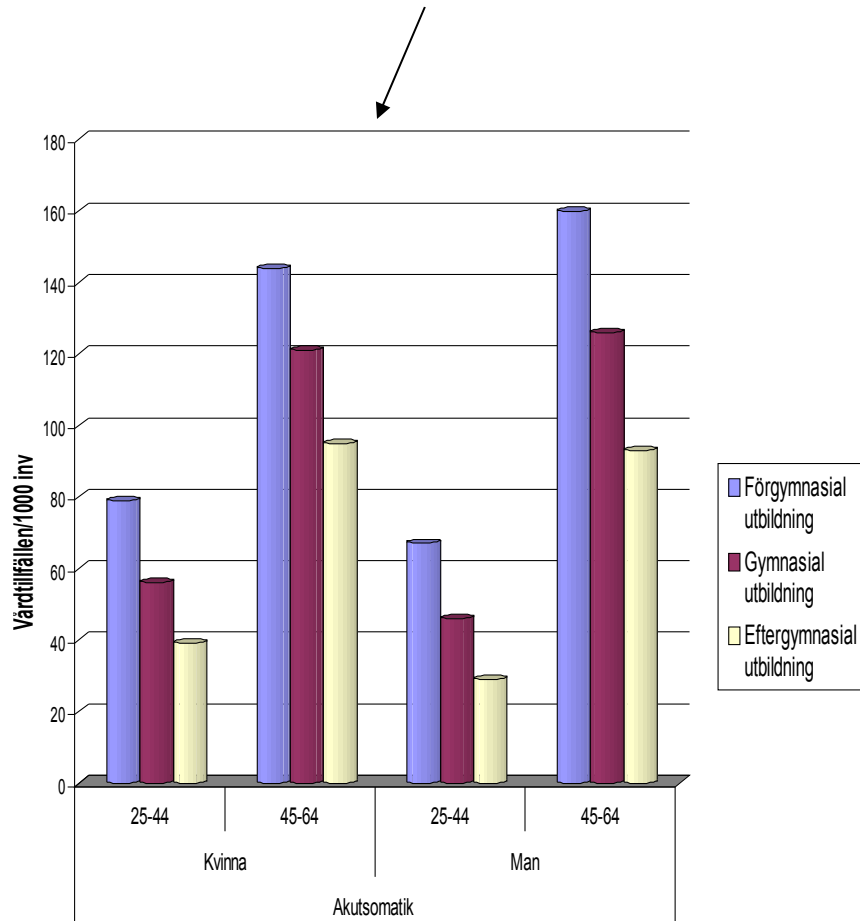

(Efter Dahlgren, Whitehead 1991)

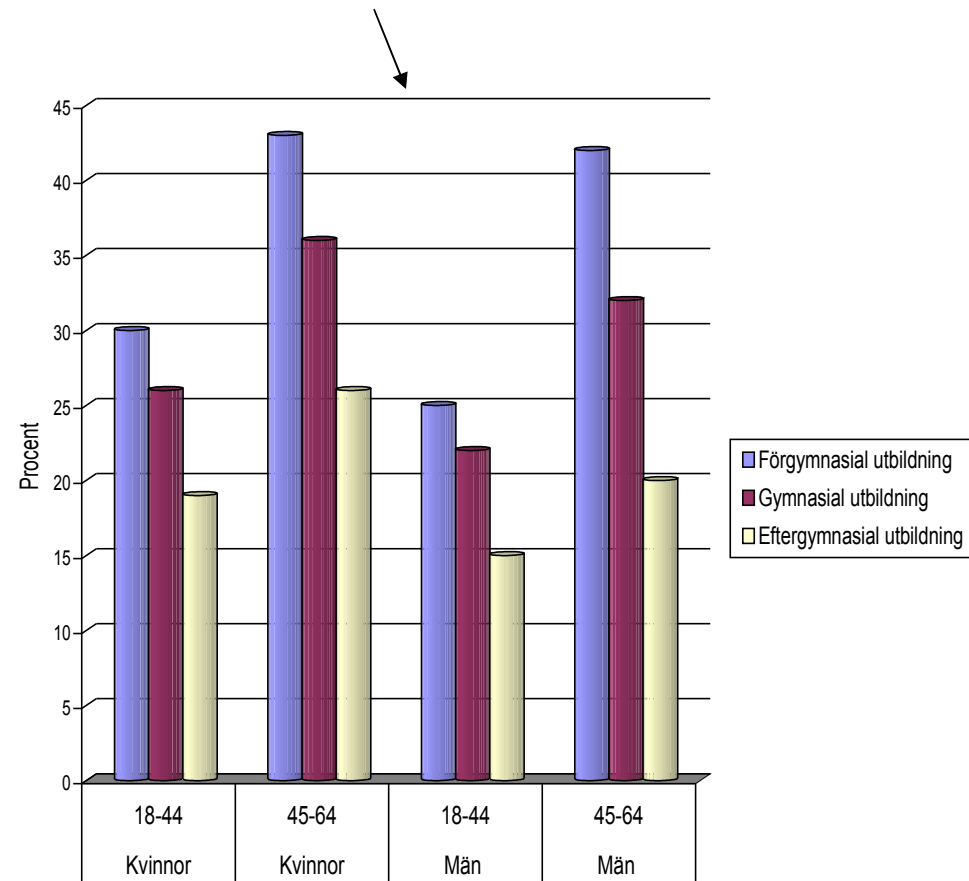
Vissa steg som föregår vårdkonsumtion

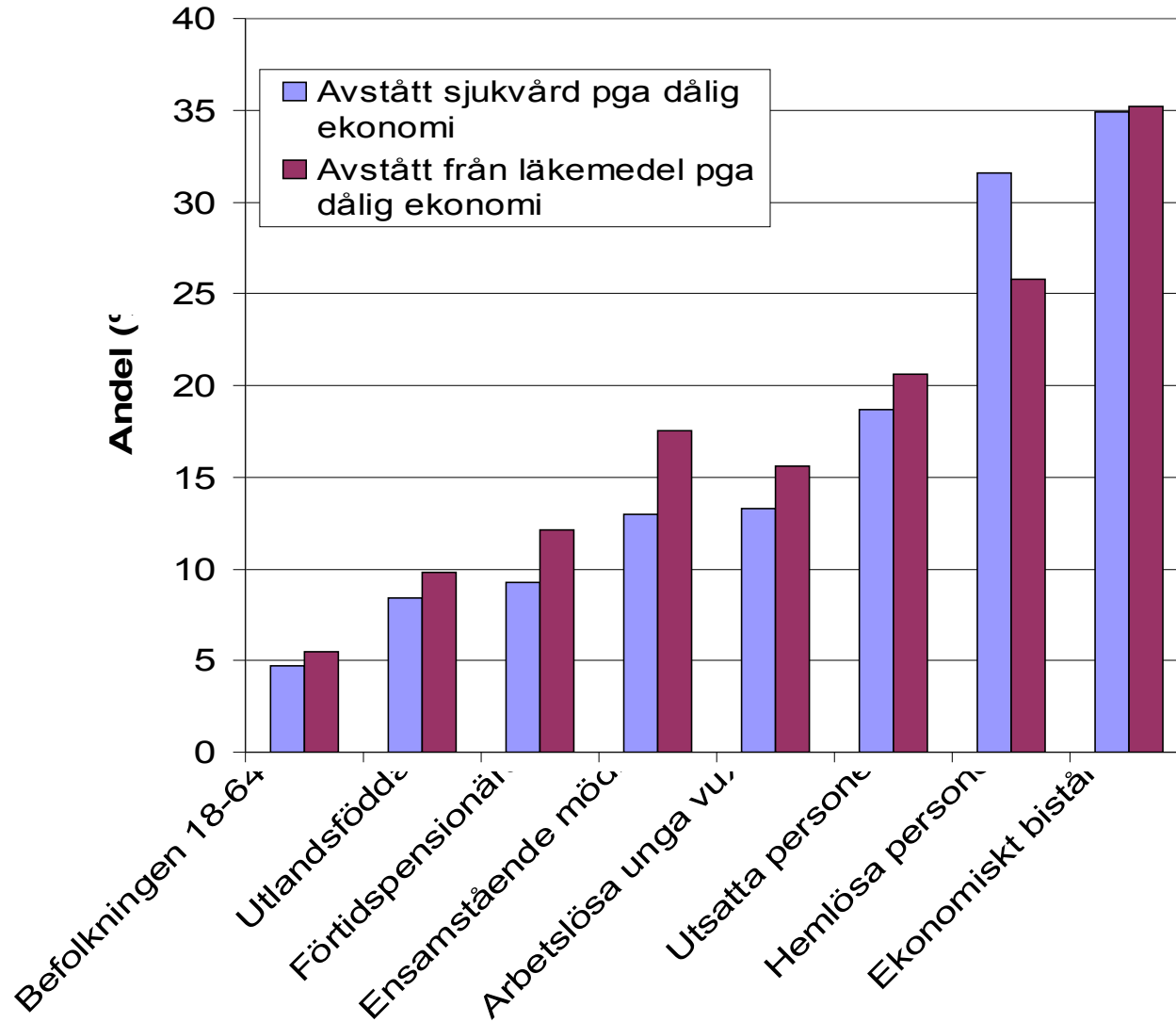
Vårdutnyttjande

Ohälsa

Andel som avstått vård, läkemedel trots upplevt behov

God hälsa och vård på lika villkor

- Olika behov/grad av sjuklighet => kräver omfördelning av resurser om målet är ”en god hälsa och vård på lika villkor”
- Efterfrågan speglar inte alltid behov
- Löser marknadsorientering problemen ?
- Styrning av resurser och utbud till individer/områden med större behov (?)

Marknadsorientering i vården

- Mål:
 - Ökad tillgänglighet
 - Ökad effektivitet
 - Minskade kostnader
- Problem:
 - marknad kräver ökat utbud (kostnad)
 - marknad kräver reglering (kostnad)
 - krävs ökad information för val (kostnad)
 - asymmetrisk information
 - externa effekter

Marknadsorientering i vården

- Valfrihet ett mål i sig
 - ökad patientmakt
 - ”rösta med fötterna”
 - informerad patient
- Thomson S, Dixon A. Choices in health care: the European experience. *J Health Serv Res Policy* 2006;11:167-171.
- Fotaki M, Roland M, Boyd A, McDonald R, Scheaff R, Smith L. What benefits will choice bring to patients? Literature review and assessment of implications. *J Health Serv Res Policy* 2008;13:178-184

Marknadsorienterad vård – fördelar/nackdelar

- Effektiv
- Konkurrens minskar kostnad
- Responsiv – ökar patientens makt
- Krav på vinst ökar kostnad
- ”Cream skimming”
- Kvalitetsbrister
- Kräver reglering

Erfarenheter av valfrihet i vård i andra länder

- Inget starkt tryck från patienter
- Önskemål att välja om lokal service inte fungerar bra
- I teorin möjlig kvalitetsförbättring
- I praktiken
 - ökad kostnad
 - inte ökad kvalitet
 - ökad ojämlikhet

forts. Erfarenheter...

- Ökad valfrihet gynnar mest yngre, välutbildade och friskare personer
- Kan försämra för individer med komplexa problem – kan fragmentisera vården och försvåra samordning
- Behov av ökad information, stöd till de som inte annars kan göra informerade val

Primärvårdens övriga uppgifter förutom direkt patientkontakt

- Primärvårdens områdesansvar
- Samverkan med Försäkringskassa, arbetsgivare, kommunala verksamheter
- Familjecentraler
- Lokalt primärpreventivt folkhälsoarbete

Ersättningsystemens betydelse

- Kapitering kontra besöksersättning?
- Många korta eller färre och längre besök?
- Fokusering på läkare – eller teamarbete med andra personalkategorier?
- Betydelse för patient-läkarrollen?
- Hälsöfrämjande/förebyggande arbete?
- Fri etablering – var blir det lönsamt för läkare att arbeta?

Gynnas dessa grupper av Vårdvalsreformen?

- Personer med kroniska sjukdomar med större behov av vård?
- Personer som bor i glesbygd?
- Socialt och ekonomiskt utsatta grupper?
- Nyanlända invandrare/flyktingar?

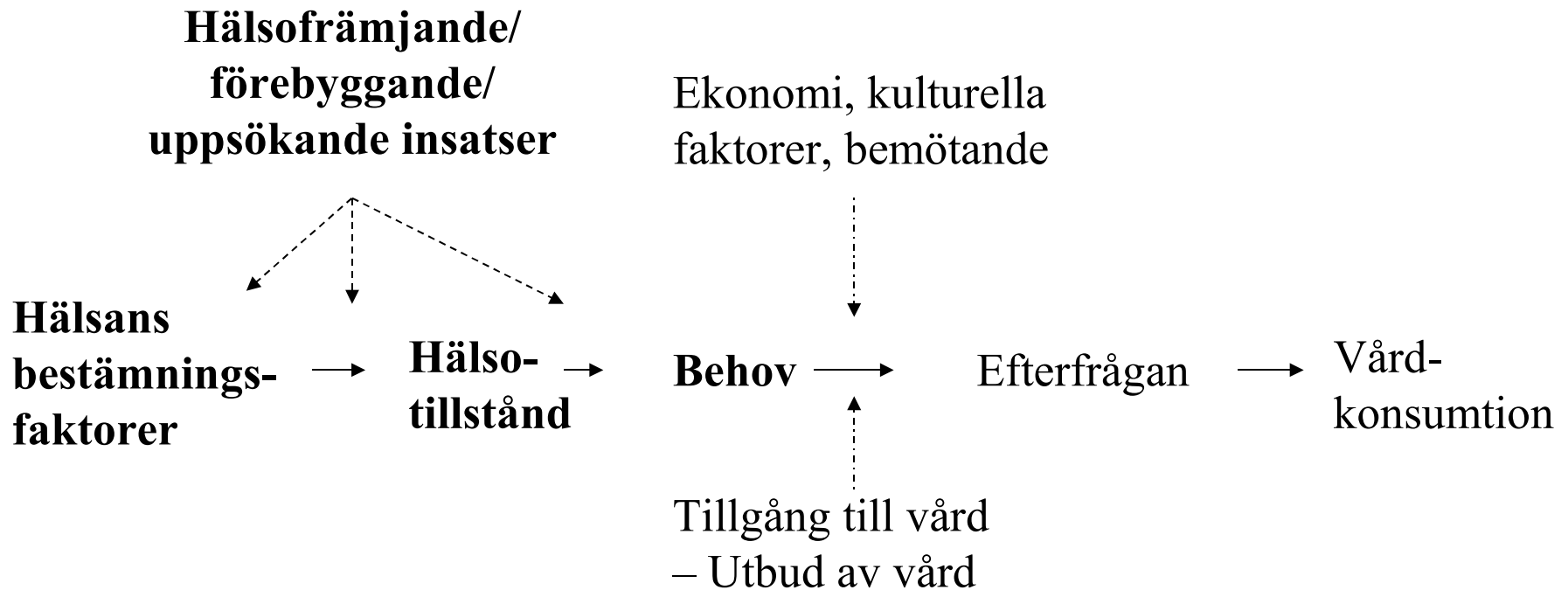
Evidens för Vårdvalsreformen?

- Hur har man beaktat erfarenheter från andra länder?
- Har man analyserat möjliga effekter av Vårdvalsreformen för utsatta grupper?
- Hur tillgodoses vård efter behov?
- Medför Vårdvalsreformen en "vård på lika villkor" enligt Hälso- och sjukvårdslagen §2?

Läkarförbundets vårdvalsenkät (jan 2009)

- Halland, Stockholm, Västmanland
 - vårdtunga grupper får stå tillbaka
- Stockholm
 - många korta besök premieras
 - svårare att prioritera patienter med stora kroniska vårdbehov
 - ersättningssystemet premierar inte hälsofrämjande och förebyggande arbetssätt

Hälsofrämjande/förebyggande/ uppsökande insatser

Hur åstadkommer man en bra primärvård i glesbygd?

- Vad karakteriserar en bra primärvård?
- Är det samma i tätort som i glesbygd?
- Hur tillförsäkras boende i glesbygd en god hälsa och vård på lika villkor?
- Kommer Vårdvalsreformen att underlätta eller försvåra?